

1

Páľava poludňajšieho slnka, ktorá zaliala úzku uličku, bola priam hustá. Vybielené múry horeli oslepujúcim leskom. Malé osliatko, priviazané o kmeň agáta s ošúpanou kôrou, žalostne zvesilo hlavu a len zlostne švihalo chvostom po bokoch, keď ho priveľmi otravovali muchy. Vedľa neho na ceste čupeli dve deti a hrali sa v piesku. Hoci boli zaujaté hrou, keď po ceste prechádzal vysoký, plecnatý muž, chlapec sa narovnal a povedal:

„Pokoj s tebou, ujo Jozef.“

„Aj s tebou, Júda,“ odpovedal muž.

Na chvíľu sa pri deťoch zastavil. Poklepal chlapca priateľsky po pleci a usmial sa na dievčatko, ktoré ostalo čupieť a iba zdola sa veľkými čiernymi očami dívalo na muža.

„Aj s tebou, Sára,“ riekol malej.

Pohol sa ďalej. Išiel pomaly, ponorený do myšlienok. Deti otočili hlavy a dívali sa za ním.

Zastavil sa pri jednej bránke. Kým ju prekročil, ztvoril na okamih oči a šepol: „Baruk ata Adonaj, melek ha olám.“ Bola to jedna z *berách*, ktoré sa odriekali pri rôznych príležitostiach v priebehu dňa; túto sa bolo treba pomodliť pred vykonaním dôležitého kroku. Až potom potlačil výzgjajúcu, dobre mu známú bránku. Sám ju kedysi dávno urobil.

Za bránkou bol príjemný tieň a aromatická vôňa slnkom rozohriatych listov a tráv. Vedľa múra sa šlo úzkym chodníkom do záhrady. Sťa strecha sa nad ňou rozprestierali konáre mohutnej sykomory. Okolo uzlovitej kôry kmeňa bolo malé priestranstvo. Slnko sa

po listoch rinulo na zem a rozosievalo po nej trasľavé lesklé škvvrny. Kedysi, keď bol dieťaťom, sa mu toto priestranstvo zdalo veľké – dalo sa tu hrať. Dnes mu pripadalo smiešne malé.

Človek, ktorý ležal na posteli pod stromom, bol aj napriek horúčave prikrytý pásikavou dekou. Už zďaleka bolo počuť jeho ťažký, nepravidelný dych. Jozef podišiel bližšie a naklonil sa nad ležiaceho. Starý muž driemal. Biele, riedke vlasy sa mu vlnili nad lebkou ako páperie, ktoré unáša vietor. Ústa, v ktorých mu ostalo len niekoľko zubov, mal pootvorené, pery sa strácali v bielej brade. Dlane s navretými žilami spočívali na deke a slabob sa triasli. Starý človek mal na prste hrubý, neforemný prsteň, obviazaný nitkou, aby sa nezošmykol.

Ustúpil dozadu, sadol si na nízky stolček, rozhodnutý trpezlivo počkať, kým sa spiaci zobudí. Vôkol vládlo ticho, z lístia neprichádzal nijaký šelest. Vtáky zaspali v haluziach. Nehybné jašterice, ako keby boli z hlíny, sa vyhrievali na slnku. Zavše náhle stratili svoju nehybnosť a rýchlo, bez najmenšieho zvuku, prebehávali z miesta na miesto, aby po chvíli zas znehybneli. Jedine v tráve ukryté cikády odmeriavali čas svojím prenikavým spevom. S dlaňami opretými o rozkročené kolená začal odriekať novú *berachu*: „Buď zvelebený, večný Pane, vládca celého vesmíru, za to, že zosielaš svojmu ľudu ticho, aby sme mohli myslieť na teba a ctiť si tvoju vôľu...“

Od najmladších rokov mal rád ticho. Ticho bolo preňho výrečnejšie než hlasy. Žiadalo stále to isté: čakať. Povedľa bežal život, nepokojný a hlučný. Padalo toľko zbytočných slov, toľko neuvážených sťažností, toľko uisťovaní, ktoré v skutočnosti nič neznamenali. Nachádzal sa v tom prúde so svojím tichom sťa kameň v koryte potoka. Čakal, hoci vlastne ani nevedel, na čo čaká. Čakal na to, čo mu malo zvestovať ticho.

Každý večer, keď poľavili horúčavy, sa na priestranstve za dedinou rozliehali zvuky bubnov a flaut. Mládež sa schádzala na zábavy a tancovačky. Utekali tam aj mladší Jozefovi bratia. Zďaleka k nemu doliehali veselé hlasy, smiech, tieskanie...

Nikdy nešiel s bratmi. To neznamenal, že ho k zábave nič neťahalo. Bol predsa mladým mužom. Prichádzali chvíle pokušenia. Volanie ticha zápasilo s volaním srdca. No ticho vždy zvíťazilo.

Dni ubiehali a vyplňala ich práca v dielni. Prácu prerušovali chvíle, v ktorých odriekal *berachy*. V sobotu, v deň spoločných modlitieb, chodieval do synagógy. Keď sa priblížil jeho deň, obliekol si *talis*, vstal z miesta, pristúpil k pultu, zobral z rúk *chazana* svätý zvitok Tóry navinutý na drevený valček. Mocným hlasom čítal príslušnú *parašu*, obrátený tvárou k miestu, kde bola ešte stále nedokončená svätyňa.

V dielni mal vždy veľa práce. Nikdy nechýbali ľudia prichádzajúci s objednávkami. Široko-ďaleko bola známa jeho spoľahlivosť a zručnosť. A pritom za robotu veľa nepýtal. Pri objednávaní nikdy neboli dojednávачky. Ľudia vedeli, že cena, ktorú stanovil, zodpovedá skutočnej hodnote materiálu a skromnej čiastke za prácu. Sľúbený termín vždy dodržal.

V jeho dielni ustavične strúhal hoblík a búchalo kladivo. Často sa ozývali aj detské hlasy. On – mlčiaci človek – mal rád deti a rád sa s nimi rozprával. Detské veci ho zaujímali viac než záležitosti dospelých. V dielni mal vždy skupinku malých divákov. Prizerali sa, ako pracuje, dávali mu otázky a on im odpovedal. Občas zavolať nejakého chlapca a dal mu do ruky píľku alebo hoblík. Ukazoval mu, ako sa nástroj drží a ako sa ovláda. Podal mu kus dreva na opracovanie. Niekedy pochválil a dobroprajne potľapkal zručného žiaka po pleci, inokedy

pokrútil hlavou a vysvetľoval chyby, akých sa chlapec dopustil. Všetky deti z dediny ho volali ujo. Napokon – tento titul mu patrilo ako najstaršiemu predstaviteľovi rodu.

Bránka, ktorou vošiel, vrzgla. Zbadal na chodníku pod stenou približujúcich sa mužov. Kráčali pomaly, dôstojne, boli bohato oblečení do nie tunajších odevov a brady mali pristrihnuté inak ako všetci ostatní. Na ich plášťoch chýbali Zákonom predpísané strapce. Obaja boli príslušníkmi rodu, ale pred rokmi opustili rodnú dedinu a usadili sa ďaleko v Antiochii. Stali sa bohatými kupcami. Dnes prišli na návštevu do rodného hniezda.

Uklonili sa Jozefovi a on ich poklonu opätovoľoval.

„Pokoj s vami.“

„Pokoj s tebou. Ty si Jozef, Jakubov syn?“ opýtal sa jeden z prichádzajúcich.

„Je tak, ako si povedal.“

„Včera sme sa rozprávali s tvojím otcom. Chcel, aby sme prišli ešte raz a dokončili rozhovor v tvojej prítomnosti. Ale, ako vidím, spí.“

„Nemôžem ho zobudiť.“

„Hovoríš, ako keby si bol chlapec,“ zasmial sa druhý kupec. „A predsa už dávno si dospelý a v rode si prvorođený. Prichádzame, aby sme si pohovorili práve o tebe.“

Ťažký dych spiaceho sa stal nerovnomerným a chrčivým. Otvorené ústa sa privreli, po tvári mu prebehol bolestivý kŕč. Tenké viečka sa mierne nadvihli a odhalili jasné oči. Starý muž sprvoti hľadel, akoby nechápal to, čo vidí. No vzápätí sa mu na tvári rozhostil výraz pochopenia.

„Aha, to ste vy? Tak ste prišli? Dobre, dobre. Je tu aj Jozef?“

„Som, otec.“

Starec ukázal na syna:

„Poznáte ho už? To je Jozef, môj najstarší.“

Sklonili hlavy, ako keby sa s ním zvíтали až teraz.

„Hoci je mladý, chceme mu preukázať úctu ako budúcu predstaviteľovi rodu,“ povedal jeden z kupcov. V jeho hlase nebola poníženosť. Možno dokonca mierne pohrdanie. Títo ľudia vyzerali ako boháči. Na prstoch sa im leskli prstene, cenné a pekné, zhotovené pozornejšie ako ten, ktorý zdobil Jakubovu ruku. Na krkoch mali zlaté reťaze a na nich im viseli kupecké pečate. Ten, čo teraz hovoril, nosil aj zlatú obruč vo vlasoch a krúžok v uchu. „Prirodzene,“ pokračoval, „záležitosti rodu dnes nie sú také dôležité ako kedysi. Rody sa rozutekali po svete...“

„Na záležitosti rodu sme však nezabudli,“ podotkol druhý kupec. „To, čo sa stalo naposledy...“

„Vyrozprávaj to ešte raz.“

„Zrejme o tom všetci dobre viete. Myslím na vraždu synov Mariamny.“ Kupec, ktorý práve hovoril, nebol oblečený tak krikľavo ako jeho spoločník. Tvár mal chudú, pretiahnutú, oči mu lemovali vrásky. Vo vlasoch presvitala hrdzavá farba. „Urobil to šikovne, všade rozhlásil ich vinu. Div nie s plačom sa sťažoval, že kuli pikle proti vlastnému otcovi. Tak dokázal pobúriť obyvateľov Jericha, že boli schopní ukameňovať každého, kto sa postavil na stranu mladých kniežat. Vtedy ich priviedol do Sebasty a dal príkaz, aby ich zaškrtili.“

„Takto vyhubil celý rod Hasmonejovcov,“ dodal prvý z prichádzajúcich. „Kráľovský rod. Kto mu teraz môže odňať korunu judejského kráľa? Mohol urobiť svojím nástupcom syna arabskej družky.“

Nastalo ticho, v ktorom bolo počuť spev cikád. V tomto tichu sa ozval zadychčaný Jakubov hlas:

„Naozaj sme o tom počuli. No čo to má spoločné s naším rodom?“

Kupci sa veľavravne pozreli na seba.

„Dozvedeli sme sa,“ povedal ten s chudou tvárou, „že Herodes kázal svojim špehúňom, aby si dobre posvietili na členov nášho rodu. Obaja s Menahemom sme sa presvedčili,“ ukázal na svojho spoločníka, „že akísi podozriví ľudia sa krútia okolo našich domov.“

„Tu nikto nesľiedil,“ povedal Jakub. V hlase starého patriarchu znela hrdosť. „Sme svätý rod. Najvyšší sa o nás stará. Keby sa niekto pokúsil postaviť sa proti nám, celý Izrael by povstal na našu obranu.“

Obaja kupci sa ironicky usmiali.

„Si si tým príliš istý, Jakub,“ nadhodil Menahem. „Zdá sa ti, že stále žijeme v časoch, keď sa diali zázraky a Najvyšší sa na každom kroku staral o Izrael. No to je stará história, o tom sa už iba rozpráva v synagógach. Náš rod bol kedysi významný. Bol to kráľovský rod. Od tých čias už uplynuli veki. Rod sa roztratil. Jedným sa darilo, iní schudobneli... Vy, čo ste ostali tu, ste ako ostrov starých spomienok. Neraz som pripomínal Fiabovi,“ ukázal na kupca s hrdzavými vlasmi, „ako dobre je nezabúdať, že v Betleheme stále žijú ľudia z nášho rodu. Keby niektorá z našich dcér potrebovala muža, mohli by sme odtiaľ priviesť poctivého mladého človeka...“

„Presne tak, ako to bývalo v minulosti,“ dodal Fiaba.

„Presne tak,“ pokračoval Menahem. „Rodinné vzťahy sú pekná vec. No odkedy si on všimol náš rod, takéto veci môžu byť nebezpečné. A práve preto sme prišli...“

„Povedzte teda, čo chcete.“

Obaja kupci sa zas pozreli na seba. Fiaba mal sklopené oči a roztržito točil prstene na prste.

„Bolo by lepšie,“ povedal, „keby rod nebol stále pohromade ako doteraz, ale aby niektorí, podobne ako my, hľadali šťastie vo svete...“

„Chcel by si,“ v Jakubovom hlase bolo počuť zdese-
nie, „aby všetci opustili Dávidovu zem?“

„Zabudnime už konečne na Dávida!“ vybuchol netr-
pezlivo Menahem. „Farizeji neustále omieľajú akéhosi
Dávidovho potomka. A Herodesovi špehúni iba natrča-
jú uši! Nechcem stratiť všetko, čo mám, ešte aj život, len
preto, lebo pred stáročiami som mal v rode kráľa! Ani
on nechce,“ ukázal na Fiabu.

Zmĺkol a znova sa rozhostilo ticho. Jakubovi sa dví-
hala hrud' v rýchлом dýchaní, ústa uprostred bielej bra-
dy sa mu chveli.

„Hovoril si bezbožne,“ vyjachtal.

„Nie, nie,“ Fiaba sa usiloval predísť Menahemov vý-
buch. „On nemyslel na nič bezbožné. Má starosť o celý
rod. Povedal som, že by bolo dobre, keby sa členovia
rodu rozpráchli. No všetci, prirodzene, odísť nemôžu
a ani to nie je potrebné. Tí, čo obrábajú pôdu a stali sa
ozajstnými *am ha-arezmi*, nebijú do očí. Ide len o tých,
ktorí získali nejaké postavenie...“

Obaja sa veľavýznamne pozreli na mladého človeka,
ktorý sedel bokom a dosiaľ celý čas mlčal. Jakub pove-
dal:

„Vidím, že máte na mysli Jozefa. On je *nagar*.“

„A jeho práca ho robí známym,“ riekol Fiaba. „Len
čo sme prišli do Jeruzalema, už sme o ňom počuli. Ho-
vorí sa, že je najlepším *nagarom* v celej Judei.“ Fiaba sa
obrátil na Jozefa. „Je to pravda, že za tebou prichádza-
jú ľudia zďaleka? A že ti dávali objednávky kráľovskí
úradníci?“

„Stávalo sa to,“ priznal.

„Nuž vidíš,“ Fiaba znova hovoril Jakubovi. „Špehúni
o tom určite vedia.“ Ešte raz sa obrátil na Jozefa: „Máš
medzi svojimi priateľmi veľa farizejov?“

Jozef pokrútil hlavou.

„Nepoznám žiadneho farizeja. Azda iba takých, čo prišli do mojej dielne s objednávkami.“

„To stačí!“ podotkol Menahem. „Farizeji zošaleli a ich šialenstvo môže priniesť celému národu nešťastie. Pripravujú sprisahania, hlásajú akési predpovede, odporujú Herodesovým rozkazom. Raz ich už krvavo potrestal. A oni znova. V podstate je to múdry kráľ...“

„Prekliaty Izmaelov potomok!“ vybuchol Jakub.

Menahem netrpezlivo mávol rukou.

„Aj to sú staré historiky! Zabudnuté historiky! Herodes chráni pokoj a vie majstrovsky vychádzať s Rimanmi. Z toho máme osov všetci. Nech je kráľom aj on, aj jeho synovia, len nech sa dá slobodne obchodovať...“

„On predsa vraždí...“ hlesol Jakub. „Sám si to hovoril.“

„A kto dnes nevraždí? Hasmonejovci takisto vraždili. Všetko sa vybavuje nožom alebo jedom. Poznám mnoho ľudí, ktorí sa živia výlučne pripravovaním jedov. A ver mi, že si žijú dobre!“

„Hýrivec!“ hovoril zlostne Jakub. „Rozprávajú sa odporné veci o tom, čo sa deje na jeho dvore. Počul som, že dáva unášať dievčatá, ba aj chlapcov...“

„Jakub, žiješ si tu, ako keby si žil za čias praotca Abraháma,“ povedal Fiaba. Pohladel si bradu. „Ako u Herodesa, tak to beží na celom svete. Rovnako je to v Ríme u cisára. Taký je svet. My ho nezmeníme. Nemožno tvrdohlavo lipnúť na starých zvykoch a neustále sa iba pohoršovať. Vo všetkom je potrebný rozum. Veda a múdrosť prichádzajú z Ríma. Nemôžeme byť hlúpejší ako tí, ktorí ovládajú svet... No nie o tom sme hovorili, však? Ide o to, že Herodes začal nášmu rodu venovať pozornosť. Určite by k tomu nedošlo, nebyť rečí farizejov. To oni ho robia takým, aký je! No keď už sa tak stalo, domnievam sa, že kvôli bezpečnosti celého rodu,“ zdôraz-

nil posledné slová, „tí, čo na seba priťahujú pozornosť, by tu v Betleheme ostať nemali... Nazdávame sa, že Jozef by mal odísť. Nech ide s nami do Antiochie. Je to pekné, veľké, bohaté mesto. Nájdeme mu prácu, oženíme ho. Prečo sa dosiaľ neoženil? Muž v jeho veku by už mal byť otcom.“

Jakub neodpovedal, iba pevne stisol pery a pokrútil hlavou. Fiaba preniesol zrak na Jozefa. Mladý človek urobil rukami rýchly pohyb, ktorý nič nevyjadroval. Nebolo mu ľahko túto vec vysvetliť. Veľa ráz mu ponúkali manželstvo. Otec naliehal, žiadal, aby sa konečne rozhodol. Celá rodina bola vo vare. Najstarší syn, budúca hlava rodu...

„Na čo čakáš?“ pýtali sa ho. „Na akú kráľovnú? Je nebudaj v Judei málo pekných dievčat? Mohol by si si vyberať aj z dcér kňazov.“ No napriek prehováraniu Jozef stále čakal.

„Dotkli ste sa citlivého miesta,“ riekol Jakub. V jeho chvejúcom sa hlase bolo rozhorčenie a urazenosť. „Čoskoro bude mať dvadsaťštyri rokov. Najvyšší čas, aby sa rozhodol!“

„Rozhodne sa, ak pôjde s nami,“ riekol Fiaba. „Uvidí svet, rozhliadne sa. Nepochybne ti nájdeme manželku,“ veľavravne žmurkol na Jozefa. „Peknú a bohatú...“

Jozef mlčal. Opäť zavládlo dlhé ticho.

„Povedz, čo si myslíš o tom, čo tu povedali Menahem a Fiaba?“ zaškripal nad synom Jakubov hlas.

Znova urobil neurčitý pohyb rukou. Vonkoncom nemal chuť opustiť rodnú dedinu. Bolo tu ticho a on tak miloval ticho! V tichu čas plynul nebadane. Prichádzali chvíle vzdoru a netrpezlivosti, no potom sa zas vracal pokoj. Ťažkým bremenom na jeho srdci bolo vedomie urazenosti, ktorú voči nemu prechovával otec. Ale aj nad tým prevládalo presvedčenie, že Najvyšší si jeho

čakanie praje. Čo bude, ak ho prinútia odísť a práve vtedy sa splní to, na čo toľké roky čakal?

„Nezdá sa mi správne odísť s nimi,“ povedal. „Neverím strašiakom, o ktorých rozprávajú. Svet ma vôbec neláka...“

„Úplne si otupel na tom vašom betlehemskom dvore!“ zasyčal Menahem.

„Nerozčuľuj sa, Menahem,“ Fiaba sa ako vždy usiloval zdvorilosťou zakryť výbuchy netrpezlivosti svojho spoločníka. „Hovorí tak, lebo nevie, ako vyzerá svet. Určite si myslíš,“ obrátil sa na Jozefa, „že sme zabudli na vieru, čistotu, Zákon. Je pravda, že nie sme ako tunajší ľudia. Žijeme uprostred *gójov*, nemôžeme sa od nich priveľmi líšiť. Načo odpudzovať ľudí? No doma predpisy zachovávame. Hovorím ti, pod' s nami.“

„Ja ti hovorím to isté,“ nadviazal zmierlivo Menahem. „Čo ťa tu drží? Dobrý *nagar* ako ty si všade poradiť a získa si uznanie.“

„U nás aj viac zarobíš. Lepšie ťa ocenia a lepšie ti zaplatia. U nás máš za čo utrácať peniaze.“

„Netúžim po bohatstve,“ povedal Jozef.

„Bohatstvo svedčí o starostlivosti Najvyššieho,“ neprestával ho presviedčať Fiaba.

„Najvyšší Jóbovi všetko zobral...“

„Nebudem sa s tebou škriepiť, nepoznám tak dobre sväté knihy. No v synagóge sa neraz hovorí, že Najvyšší hriešnikom nepomáha. Alebo si inej mienky?“

„Najvyšší žiada, aby sme pomáhali chudobným.“

„Chudobní, ak nie sú hriešnikmi, sú hlupáci a lenivci!“ ešte raz sa zamiešal Menahem. „Z takýchto hlupákov a lenivcov si farizeji urobili prívržencov. Hudú im o Mesiášovi, že príde a každému dá bohatstvo. Len tak – bez práce! Takými to rečami ženu ľudí do vzbúr. Ak

aj ty tak budeš hovoriť, Herodes na teba vztiahne ruku. A potom utrpí celý národ.“

„Áno, celý národ môže zahynúť,“ v dosiaľ pokojnom Fiabovom hlase sa prebudila nástojčivosť. „Preto by si mal odísť!“ Obrátil sa na starého patriarchu: „Jakub, musíš mu rozkázať, aby odišiel!“

Jakub si dôstojným pohybom hladil bielu bradu. Teraz, keď už aj Fiaba začal byť rozrušený, zdalo sa, akoby predstavený rodu našiel pokoj.

„Počul si všetko?“ opýtal sa syna. Jozef kývol hlavou. Jakub, stále si hladiac bradu, riekol: „Nepáčilo sa mi to, čo hovorili. Nie, nepáčilo. No v ich slovách je trocha pravdy. Ja čoskoro zomriem. Si mojím najstarším synom. Budúcou hlavou rodu. Keby Herodes skutočne obrátil pozornosť na náš rod a vyslal sem svojich vojakov, nechcem, aby ťa našiel. Súhlasím s tým, že musíš odísť. Žiadam o to. Herodes je starý, onedlho zomrie. Potom sa vrátiš...“

Nesúhlas s vysloveným príkazom bojoval v Jozefovi s úctou k otcovi: Keď otec naliehal, aby sa oženil, on iba prosil, aby mohol odložiť svoje rozhodnutie. „Dovoľ, otec,“ hovoril, „aby som našiel tú, na ktorú čakám...“ No teraz to nemohla byť hra o čas. Musel buď ustúpiť, alebo sa otvorene postaviť proti. S úctou sa díval na scvrknutú, pochudnutú otcovu tvár. Pamätal sa, ako kedysi vyzeral – panovačný a dôstojný. A poznal aj otcovu lásku k nemu. Uvedomoval si, že pre Jakuba bolo veľkou obetou posielat' ho do sveta vo chvíli, keď sa sám pripravoval na smrť. Otcovia chcú zomierať obklopení deťmi, chcú im zanechať svoje posledné slová. A predsa, rozhutoval, byť otcom, to je ocitnúť sa pred najvyššou obetou: vzdať sa toho, ktorý je mu najdrahší, zrieknuť sa jeho prítomnosti vo chvíli smrti, nemôcť položiť ruky na jeho hlavu a odovzdať mu *schedu*...

Možno sa postaviť proti takejto obete? Hlboko sklonil hlavu. Povedal:

„Ak mi to prikážeš, otec, pôjdem.“

„Chcem to... To však neznamená, že chcem, aby si išiel s nimi. Kým sa rozhodneš, kam máš ísť, chcem, aby si dostal dobrú radu. Je človek, ktorý ti takú radu môže poskytnúť...“

„Ukáž mi ho, otec.“

„Náš rod kedysi vstúpil do príbuzenského vzťahu s kňazským rodom. Posledný zástupca tohto rodu býva tam za horami...“ suchou rukou ukázal smer. „Je to starý človek, máličko mladší odo mňa. Volá sa Zachariáš, syn Aramov. Vždy ho pokladali za múdreho a zbožného. Myslím, že takým aj ostal. Choď za ním, choď hneď zajtra. Navštív ho, popros ho o radu...“

„Stane sa, ako si povedal.“

Jakub natiahol obe ruky pred seba a položil ich na synove ramená. Zotrvali takto chvíľu tvárou v tvár, pery sa im pohybovali v tichej modlitbe.